

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Τραγουδώντας στην απαγορευμένη γλώσσα της Μακεδονίας: Η περίπτωση της
Σλαβομακεδονικής μειονότητας στη Δυτική Μακεδονία»**

**“Singing in the forbidden language of Macedonia: The case of the Slavo-
Macedonian minority in Western Macedonia”**

ΓΚΕΛΗ ΜΑΡΙΑ

A.M.:3820085

Επιβλέπων καθηγητής: Δρ. Μάριος Χατζηπροκοπίου

Εξεταστική επιτροπή: Καλαντζής Κωνσταντίνος, Κιουρτσόγλου Ελισάβετ

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2025

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο « Τραγουδώντας στην απαγορευμένη γλώσσα της Μακεδονίας: Η περίπτωση της Σλαβομακεδονικής μειονότητας στη Δυτική Μακεδονία», πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο των προπτυχιακών σπουδών μου στο Τμήμα Πολιτισμού και Δημιουργικών Μέσων και Βιομηχανιών με έδρα τον Βόλο. Στην εκπόνηση της συνέβαλαν ο επιβλέπων μου και επίκουρος καθηγητής του Π.Θ Μάριος Χατζηπροκοπίου, με την συστημική επιτήρηση και καθοδήγηση του, τον οποίο ευχαριστώ ιδιαιτέρως, όπως και τα μέλη της τριμελούς επιτροπής και επίκουροι καθηγητές του Τμήματος , για τη συμβολή και τον χρόνο τους. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συνεντευξιαζόμενους μου, για τον χρόνο και τις γνώσεις που μου προσέφεραν απλόχερα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία μελετά το ζήτημα της απαγόρευσης του «Μακεδονικού τραγουδιού» υπό το πρίσμα των σπουδών επιτέλεσης. Η έρευνα διεξάγεται με τον συνδυασμό δύο μεθόδων: της επιτόπιας εθνογραφικής-αυτοεθνογραφικής και της αρχειακής-βιβλιογραφικής έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της έρευνας αυτής είναι να αναδείξει τους τρόπους με τους οποίους επιτελείται η απαγόρευση του Μακεδονικού τραγουδιού στη σημερινή εποχή, καθώς επίσης και την επίδραση που ασκεί το ζήτημα αυτό στην ίδια τη «Μακεδονική παράδοση». Στο κείμενο τονίζεται ιδιαίτερα το φαινόμενο της λογοκρισίας του «Μακεδονικού λαού», όπως και η στενά ορισμένη ελληνική εθνική συνείδηση σχετικά με το τραγούδι στη συγκεκριμένη γλώσσα.

Λέξεις-κλειδιά: τραγούδι, επιτέλεση, Σλαβομακεδόνες, απαγόρευση, «Μακεδονικό τραγούδι»

ABSTRACT

This thesis studies the issue of the ban on the “Macedonian song” from the perspective of performance. The research is conducted by combining two methods: on-site ethnographic-autoethnographic and archival-bibliographic research. More specifically, the purpose of this research is to highlight the ways in which the ban on the Macedonian song is carried out in the present era, as well as the impact that this issue has on the “Macedonian tradition” itself. The text particularly emphasizes the phenomenon of censorship of the “Macedonian people”, as well as the narrowly defined Greek national consciousness regarding singing in this language.

Keywords: song, performance, Slavo-Macedonians, ban, "Macedonian song"

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	2
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 «Έθνος- Εθνικισμός και λογοκρισία»

Ο ορισμός της έννοιας έθνος	8
Από το έθνος στον εθνικισμό	9
Ιστορικό πλαίσιο.....	10
Η επιστήμη της λαογραφίας και η συμβολή στην εθνική ομοιογένεια.....	15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 «Επιτελώντας τη σιωπή»

Τα σημερινά “εθνικώς ύποπτα” πανηγύρια.....	17
Περιγραφή του βιώματος της απαγόρευσης.....	18
Πως επιτελείται η σιωπή;.....	20
Μουσικό -Επιτελεστικό πλαίσιο της απαγόρευσης.....	21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 «Επινοώντας την κοινή Μακεδονική παράδοση»

Οι αλλαγές που έχουν επέλθει.....	22
Η κοινή Μακεδονική παράδοση.....	23
Η άνθιση του Μακεδονικού τραγουδιού και η λογοκρισία στο διαδίκτυο....	24

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	25
--------------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	27
-------------------	----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγκεκριμένη εργασία ερευνά το ζήτημα της απαγόρευσης που υπέστη η Σλαβομακεδονική μειονότητα στο πεδίο της επιτέλεσης του τραγουδιού. Πιο συγκεκριμένα, η αφετηριακή σκέψη της έρευνας, είναι το πως εκφράζεται και επιτελείται η σιωπή της απαγόρευσης του «Μακεδονικού λαού» στη σημερινή εποχή, καθώς επίσης και πως επιδρά αυτή η κατάσταση στη σημερινή Μακεδονική παράδοση.

Εφαλτήριο για τη διερεύνηση του ζητήματος, αποτέλεσε τόσο το γεγονός ότι κατάγομαι από το Βαρικό Φλώρινας, ένα χωριό της Μακεδονίας, όσο και η προσωπική ενασχόληση με την επιτέλεση του μακεδονικού τραγουδιού. Μεγαλώνοντας σε ένα περιβάλλον διγλωσσίας, από μικρή ηλικία γεννήθηκε το ενδιαφέρον να μάθω πληροφορίες σχετικά με τη γλώσσα που μιλούσαν οι μεγάλοι όταν δεν ήθελαν να ακούσω κάτι . Μέσα από τη συμμετοχή μου στο χορευτικό του χωριού, η περιέργεια μου γινόταν όλο και πιο έντονη, καθώς υπήρχε μια αντίθεση σχετικά με τους χορούς που χορεύαμε. Όταν κάναμε πρόβες και παραστάσεις, τα τραγούδια είχαν μόνο μελωδία, ενώ στο πανηγύρι, ο ίδιος βηματισμός και η ίδια μελωδία είχε και στίχους. Όσον αφορά το τραγούδι, η επιθυμία μου να μάθω , είχε να κάνει με ένα αίσθημα διάσωσης και αναπλήρωσης του πολυετούς κενού της απαγόρευσης. Την περίοδο της εφηβείας, ένα από τα χόμπι μου ήταν να ακούω μακεδονικά τραγούδια στο διαδίκτυο και να μαθαίνω να τα τραγουδάω. Τη σημερινή εποχή, ο τρόπος μετάδοσης είναι πολύ διαφορετικός με το παρελθόν, αφού παλιά γινόταν στόμα με στόμα, ενώ σήμερα

πραγματοποιείται είτε μέσω του ψηφιακού χώρου, είτε στον φυσικό χώρο του πανηγυριού.

Τα ζητήματα που αναλύονται στη συνέχεια, είναι η πολυετής απαγόρευση και η σχέση του έθνους με τη λογοκρισία του μακεδονικού τραγουδιού. Επίσης, περιγράφονται οι τρόποι με τους οποίους επιτελείται και εκφράζεται η απαγόρευση στη σημερινή εποχή, καθώς και ποια είναι η σημερινή Μακεδονική παράδοση.

Σχετικά με τη διάκριση των χαρακτηρισμών: «μακεδονικό» και «Σλαβομακεδονικό» που χρησιμοποιούνται στη συγκεκριμένη έρευνα, πρόκειται για ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα το οποίο χρίζει περεταίρω διερεύνηση και καταγράφεται στη βιβλιογραφία και με τους δύο τρόπους, οπότε για αυτό υπάρχει αυτή η εναλλαγή.

Όσον αφορά τη μεθοδολογία της έρευνας αυτής, πρόκειται για τον συνδυασμό δύο μεθόδων: της αρχειακής- βιβλιογραφικής έρευνας και της επιτόπιας εθνογραφικής- αυτοεθνογραφικής. Η επιτόπια έρευνα πραγματοποιήθηκε στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας με συνομιλητές ανθρώπους που έχουμε κοινή καταγωγή, για αυτό τον λόγο ονομάζεται και αυτοεθνογραφική. Σε αντίθεση με την κλασική εθνογραφική έρευνα, κατά την οποία ο ερευνητής προσπαθεί να γίνει αποδεκτός στους ανθρώπους που μελετά και να ενταχθεί «στην ομάδα τους», η ανθρωπολογία- οίκοι, κατά την οποία ο ερευνητής, μελετά το οικείο και το γνώριμο, καθιστά απαραίτητη την αποστασιοποίηση του ερευνητή από το αντικείμενο που μελετά. Με αυτό τον τρόπο, ο ερευνητής λειτουργεί επιτελεστικά ως πράτων και ως παρατηρητής ταυτόχρονα, δημιουργώντας μια ενδιάμεση ταυτότητα, την οποία σκηνοθετεί για το πεδίο. (Παπαχριστοφόρου, 2022) Στην παρούσα έρευνα, έγινε εστίαση σε έννοιες όπως η μνήμη, η λήθη, η διαγραφή και η ιστορικότητα, αποσκοπώντας στην κατανόηση του τρόπου που καθορίζονται πολιτισμικά τα άτομα και οι κοινότητες διαμορφώνουν το παρόν τους. (Ρόμπου- Λεβίδη Μ., 2016)

Σχετικά με τον ορισμό της επιτέλεσης, πρόκειται για τη μετάφραση του αγγλικού όρου perform, ο οποίος αποδίδεται στα ελληνικά και ως «εκτέλεση». Η ερμηνεία της λέξης αυτής διατυπώνεται με τρεις διαφορετικούς τρόπους που έχουν να κάνουν με την επίδοση, την τέχνη και την παράσταση. (Παπαχριστοφόρου, 2022) Σύμφωνα με τον Goffman (1974), πρόκειται για μια δραστηριότητα που πραγματοποιείται με μια συγκεκριμένη αφορμή και έχει ως στόχο να επηρεάσει όσους συμμετέχουν, είτε ενεργητικά είτε παθητικά. Συνεπώς, θα λέγαμε ότι αποτελεί την εκτέλεση μιας πράξης

μπροστά σε ένα «κοινό» που απαρτίζεται από έναν τουλάχιστον άνθρωπο. Με βάση την προσέγγιση του Schechner (1988), η επιτέλεση αποτελεί μια πρακτική, η οποία περιλαμβάνει όλες τις καθημερινές κοινωνικές συμπεριφορές που πραγματοποιούνται μέσα σε ένα πολιτισμικό πλαίσιο και παράγουν νοήματα. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται σε ένα υβριδικό μοντέλο τέχνης, τελετουργίας και κοινωνίας.

Όσον αφορά τη τελετουργία, πρόκειται για μια επαναλαμβανόμενη δράση, που πραγματοποιείται σε έναν συγκεκριμένο χώρο και χρόνο, διατηρώντας «ζωντανή» μια κοινωνική κατάσταση και συνδέοντας κατά κάποιον τρόπο το παρόν με το παρελθόν. Ένας σημαντικός όρος που χαρακτηρίζει την τελετουργία, είναι η έννοια της μετάβασης. Κατά τη διάρκεια μιας τέτοιας δράσης, το άτομο «μεταβαίνει» από το καθημερινό πλαίσιο σε κάτι ιδιαίτερο. Επιπλέον, υπάρχει και η συμμετοχή του σώματος σε μια τέτοια διαδικασία, καθώς μπορεί να περιλαμβάνει συγκεκριμένη κινήσιολογία, ενδυματολογικό κώδικα ή φωνές και αγγίγματα. Οι συμμετέχοντες δηλαδή, έχουν ενεργό ρόλο στη διαδικασία και δεν είναι απλοί παρατηρητές. (Schechner, 1988)

Η επιτέλεση διακρίνεται από συμπεριφορές που επαναλαμβάνονται και αναπαρίστανται, για παράδειγμα όπως συμβαίνει σε μια τελετή και από αναπαραστάσεις οι οποίες πραγματοποιούνται σα να συμβαίνουν αυθεντικά. Μέσω της επιτέλεσης, μπορεί να γίνει η αμφισβήτηση κοινωνικών ταυτοτήτων και αξιών, καθώς πρόκειται για έναν τρόπο επικοινωνίας, ο οποίος μπορεί να φέρει την κοινωνική αλλαγή. (Schechner R., 1988)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 «Έθνος- Εθνικισμός και λογοκρισία»

Όσον αφορά τον ορισμό της έννοιας «έθνος», έχουν διατυπωθεί δύο ερμηνείες σχετικά με αυτό. Η ουσιολογική θεώρηση του έθνους, αναφέρεται σε ένα σύνολο ανθρώπων με κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά, τα οποία προϋποθέτουν και μια έμμεση βιολογική συγγένεια, που καθιστά μια έννοια, βασισμένη σε αντικειμενικά κριτήρια. Προκύπτει δηλαδή, όταν μια φυλή αποκτά συνείδηση του εαυτού της. Ωστόσο, επειδή η αντίληψη αυτή, είχε ως αποτέλεσμα την απουσία του αυτοπροσδιορισμού και οδηγούσε σε φασιστικές και ρατσιστικές απόψεις, ο Ερνέστ Ρενάν το 1882, διατύπωσε

μια νέα ερμηνεία του έθνους. Σ' αυτή τη βουλευσιαρχική θεώρηση (έθνος- κράτος), ο κάθε άνθρωπος επιλέγει την εθνική του ταυτότητα και το έθνος μετατρέπεται από μια πολιτιστική έννοια σε πολιτική. Σε αυτή την θεώρηση δηλαδή, απορρίπτεται ο βιολογικός καθορισμός και το έθνος ορίζεται με βάση τη συνείδηση.(Νιτσιάκος, 2022)

Σχετικά με τον συλλογικό αυτοπροσδιορισμό ενός έθνους και τη δημιουργία συνοχής, οι ετερότητες μετατρέπονται σε ομοιότητες και οι όποιες υποκατηγορίες υπάρχουν είτε ενσωματώνονται στο εθνικό σύνολο, είτε αυτό-προσδιορίζονται. Στην περίπτωση του αυτοπροσδιορισμού, η άνοδος του εθνικισμού, επέφερε σημαντικές αλλαγές ως προς τον τρόπο διαχείρισης της πολιτισμικής ή εθνοτικής διαφοράς. Έτσι κι αλλιώς, ο εθνικισμός ως ιδεολογικό ρεύμα, είναι δομημένος στη βάση της ομοιογένειας.(Ρόμπου-Λεβίδη, 2016) Ένα από τα βασικά ιδεολογήματα του εθνικισμού, αποτελεί και ο διαχωρισμός σε αυτόχθονες- ετερόχθονες, κατά τον οποίο ο αυτόχθονας πληθυσμός είναι αυτός που ορίζει έναν τόπο, καθώς αυτοί γεννήθηκαν εκεί οπότε τους ανήκει.(Νιτσιάκος, 2022)

Με βάση την προσέγγιση του Άντερσον (1997), το φαινόμενο του εθνικισμού αναδύεται τον 18^ο αιώνα στη Λατινική Αμερική και οι πιο σημαντικοί λόγοι που οδήγησαν σε αυτό ήταν η πτώση των παραδοσιακών μορφών εξουσίας, καθώς και η ανάπτυξη της τυπογραφίας. Αυτά τα δύο γεγονότα συνέβαλαν στη συγκρότηση εθνικών ταυτοτήτων και στη δημιουργία εθνικών γλωσσών, μέσω των οποίων οι άνθρωποι φαντάζονταν τον εαυτό τους ως μέλη μιας κοινότητας που μιλά την ίδια γλώσσα. Ο εθνικισμός, δεν πρόκειται απλά για μια ιδεολογία, αλλά για μια πολιτισμικά και ιστορικά κατασκευασμένη έννοια, η οποία εντάσσει τους ανθρώπους σε μια μεγαλύτερη αφήγηση, επηρεασμένη από τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις. Το έθνος, στη βάση αυτής της θεωρίας, πρόκειται για μια φαντασιακή έννοια, καθώς τα μέλη που ανήκουν σε αυτό δε γνωρίζουν ο ένας τον άλλον, ωστόσο έχουν την ιδέα μιας κοινής ταυτότητας.

Με βάση τα λεγόμενα του Hobsbawm (1994), το έθνος πρόκειται για ένα δημιούργημα της νεωτερικότητας και της άνθισης του σύγχρονου καπιταλιστικού κράτους τον 19^ο αιώνα. Όπως αναφέρει στη θεωρία του, τα έθνη δεν δημιουργούν τον εθνικισμό, αλλά ο εθνικισμός είναι αυτός που δημιουργεί τα έθνη. Πιο συγκεκριμένα, η έννοια του εθνικισμού, πρόκειται για ένα κρατικό εργαλείο, μέσω του οποίου επιβάλλεται η ενότητα και η πειθαρχία σε μια κοινωνία. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, γίνεται

η επινόηση των λαϊκών παραδόσεων του έθνους (γλώσσα, τελετές, εθνικά σύμβολα), ώστε να επέρχεται η αίσθηση μιας ιστορικής συνέχειας και να δημιουργείται ενότητα μεταξύ των μελών. Το φαινόμενο του εθνικισμού δηλαδή, είναι ένα μέσο άσκησης εξουσίας, το οποίο συμβάλει στην οικοδόμηση των εθνών και στη διαχείριση του κρατικού ελέγχου.

Μέσα από τη στενά ορισμένη θεώρηση του έθνους και την ανάδυση του φαινομένου του εθνικισμού, οι παραμικρές πολιτισμικές ιδιαιτερότητες τείνουν να αποσιωπώνται και να λογοκρίνονται. Στην περίπτωση της Σλαβομακεδονικής μειονότητας, η εκούσια αποσιώπηση της λαϊκής παράδοσης στην περιοχή, καθώς και η επινόηση μιας συγκεκριμένης αφήγησης από τον εθνικόφρονα πληθυσμό, αποτελούν ένα πολυετές φαινόμενο, το οποίο αναλόγως την εποχή, εκφράζεται είτε ρητά, είτε εκ της πλαγίας οδού, στο πλαίσιο μιας υποθετικής ελευθερίας έκφρασης.

Στο σημείο αυτό, είναι αναγκαία μια ιστορική πλαισίωση σχετικά με τη μειονότητα αυτή, η οποία θα ξεδιαλώνει το τοπίο και θα λειτουργήσει ως επιχείρημα για τη σημερινή αντιμετώπιση και τον στιγματισμό που υπόκεινται οι άνθρωποι αυτοί.

Η δεκαετία του 20', υπήρξε μια περίοδος με έντονες αντιθέσεις και σκαμπανεβάσματα από την πλευρά της κυβέρνησης, ως προς την αντιμετώπιση των Σλαβόφωνων. Μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1919 - κατά την οποία, όσοι δεν είχαν Ελληνική συνείδηση, υπήρχε η δυνατότητα μετανάστευσης στη Βουλγαρία- υπήρχε η ελπίδα πως το ζήτημα της σλαβοφωνίας θα έβρισκε λύση. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν έγινε πραγματικότητα και η παρουσία του Σλαβόφωνου πληθυσμού παρέμεινε ιδιαίτερα σημαντική. Την περίοδο εκείνη, οι αντιδράσεις απέναντι τους, υπήρξαν ιδιαίτερα έντονες από τα κάτω. Τόσο ο Τύπος της εποχής, όσο και οι εθνικόφρονες των περιοχών που υπήρχαν Σλαβόφωνοι, εξέφραζαν με κάθε τρόπο τη δυσaráσκεια τους για την χρήση της Σλαβομακεδονικής γλώσσας στην καθημερινότητα των ανθρώπων, σε βαθμό που αυτό είχε αντίκτυπο πολλές φορές και στις αποφάσεις της εξουσίας. Από την άλλη πλευρά, η στάση της κυβέρνησης παρέμενε ουδέτερη, εξαιτίας του πρωτοκόλλου της Γενεύης, το οποίο πρέσβευε την διατήρηση και την αποδοχή όλων των μειονοτήτων που υπήρχαν στην Ελλάδα. (Κωστόπουλος Τ., 2000)

Το 1926 όμως, γίνεται η κατάργηση του πρωτοκόλλου από την ελληνική πολιτική και αμέσως μετά έρχεται η αναγνώριση της Μακεδονικής γλώσσας από το ελληνικό κράτος, δημιουργώντας σχετικό αλφάβητο (Abecedar), από γλωσσολόγους και άλλους

αρμόδιους, οι οποίοι χρησιμοποίησαν ως βάση τη Λατινική γλώσσα. Επίσης, υπήρξε πρόταση από την κυβέρνηση για το άνοιγμα μακεδονικών σχολείων στις σλαβόφωνες περιοχές ή την ένταξη του μαθήματος μακεδονικών στο πρόγραμμα του ελληνικού δημόσιου σχολείου. Παρόλα αυτά, λόγω των αντιδράσεων των εθνικόφρονών, των εξαρχικών που δεν τους εξέφραζε η συγκεκριμένη γλώσσα και του Τύπου της περιοχής, δημιουργήθηκε μια συμμαχία που είχε κοινό στόχο τη διάλυση αυτής της διαδικασίας. Έπειτα από αυτό, ήρθε η κατάργηση από την κυβέρνηση, λόγω οικονομικών προβλημάτων. Γενικά, η ελληνική πολιτική, έψαχνε ένα σχέδιο για να καταργήσει με έμμεσο τρόπο αυτή τη διαδικασία και ο κύριος στόχος της υποστηρικτικής αυτής κίνησης, ήταν να σταματήσει η προπαγάνδα των ξένων χωρών προς τους Σλαβόφωνους. Μετά την κίνηση αυτή, δημιουργείται μια νέα τάση υποστήριξης για την ύπαρξη Σέρβικης μειονότητας στην ελληνική Μακεδονία, η οποία εκφράστηκε με μια σύμβαση αντίστοιχη της ανταλλαγής πληθυσμών, ωθώντας όσους έχουν σερβική συνείδηση να μεταναστεύσουν στη Γιουγκοσλαβία. Το 1927, καταψηφίζεται τελικά η απόφαση αυτή και έπειτα, μέχρι τη δικτατορία του Μεταξά, υπάρχει ενιαία μεταχείριση των Σλαβομακεδόνων από τις ελληνικές αρχές. (Κωστόπουλος Τ., 2000)

Το 1936, με τη δικτατορία του Μεταξά, έρχεται η ολοκληρωτική απαγόρευση της Σλαβομακεδονικής γλώσσας από τις αρχές και ξεκινά ένα σχέδιο τρομοκρατίας για την αφομοίωση του Σλαβόφωνου πληθυσμού στην Ελληνική κοινωνία. Ιδιαίτερη βαρύτητα στο σχέδιο αυτό, δόθηκε στην εκπαίδευση, καθώς στο οικογενειακό περιβάλλον των μαθητών η γλώσσα ήταν κατεξοχήν τα Σλαβομακεδόνικα. Στο νέο αυτό σύστημα διαχείρισης της ετερότητας, βασική προϋπόθεση αποτελούσε το να κάθονται οι μαθητές στο σχολείο τις πιο πολλές ώρες της ημέρας, σε ένα περιβάλλον που θα μιλούνται μόνο τα Ελληνικά και μ' αυτό τον τρόπο θα εξοικειώνονται και θα αποβάλλουν τα Μακεδονικά. Επιπλέον, θεσπίστηκε από τις αρχές η εκπαίδευση των μητέρων, καθώς ήταν οι μόνες που δεν είχαν καμία επαφή με την ελληνική γλώσσα. Την εποχή εκείνη, οι γυναίκες παρέμεναν στο σπίτι και έβγαιναν μόνο για τις αγροτικές εργασίες, οπότε δεν ήταν χρήσιμο για αυτές να μάθουν τη γλώσσα. Οι άντρες από την άλλη, λόγω των εξωτερικών εργασιών σε υπηρεσίες και στην εξυπηρέτηση των καθημερινών αναγκών, αναγκάζονταν να μάθουν τα ελληνικά, ώστε να μπορούν να επικοινωνούν. Μια άλλη παράμετρος που συνέβαλλε στο σχέδιο αφομοίωσης των Σλαβομακεδόνων, ήταν η εκκλησία. Οι ιερείς έκαναν τον δικό τους αγώνα ενάντια στη Σλαβοφωνία, καθώς τη συνέδεαν με την Βουλγαρική Εξαρχία και θεωρούσαν πως όσοι

μιλούν αυτή τη γλώσσα, δεν έχουν καμία θέση στην ελληνική εκκλησία που ανήκει στο Πατριαρχείο. Όπως και σε όλες τις περιόδους της ιστορίας, έτσι και σ' αυτή, η δύναμη που είχε ο εθνικόφρονος πληθυσμός ήταν μεγάλη. Υπήρχε μια άμεση συνδιαλλαγή με τα σώματα ασφαλείας και με τις ελληνικές αρχές, επηρεάζοντας πολλές φορές τη τύχη των Σλαβομακεδόνων. (Κουρεμένου Ε. , 2022)

Την περίοδο της Κατοχής του 40, η Μακεδονία χωρίστηκε σε δύο ζώνες: την Ελληνοβουλγαρική και την Ιταλογερμανική . Στην πρώτη ζώνη, η εξουσία βρισκόταν στα χέρια της Βουλγαρίας και στόχο είχε την αντιμετώπιση παντός ελληνικού στοιχείου, ενώ στην δεύτερη ζώνη, υπήρχε η συνεργασία των κατακτητών με τις δωσιλογικές αρχές της Αθήνας, με σκοπό τη διασφάλιση της τάξης και την επιβολή του σχεδίου που άφησε στη μέση η κυβέρνηση Μεταξά. Όσον αφορά την κατάσταση που επικρατούσε στην Ελληνοβουλγαρική ζώνη, υπήρξε απαγόρευση της ελληνικής γλώσσας, αντικαθιστώντας τις ελληνικές επιγραφές με Βουλγάρικες, καθώς επίσης και τα ελληνικά τοπωνύμια. Στον θρησκευτικό τομέα, η εκκλησία ανήκε στην εξαρχία και η λειτουργία γινόταν στα Βουλγάρικα, ενώ στην εκπαίδευση, οι Βουλγαρικές αρχές απέλασαν τους Έλληνες δασκάλους και δημιούργησαν Βουλγάρικα σχολεία.

(Κωστόπουλος Τ. , 2000)

Από την άλλη πλευρά, στην Ιταλογερμανική ζώνη, επικρατεί μια πιο επαναστατική στάση από πλευράς των Σλαβομακεδόνων απέναντι στην εξουσία, καθώς την περίοδο κατάρρευσης του μετώπου, εκδηλώνουν την οργή τους για την τρομοκρατία στην εκπαίδευση των προηγούμενων χρόνων, καταστρέφοντας τις σχολικές υποδομές και τις εικόνες του Μεταξά και του Γεωργίου. Γενικά, υπάρχει μια τάση αυτονομίας του Σλαβομακεδονικού στοιχείου, που γίνεται φανερή μέσα από την ελεύθερη χρήση της γλώσσας τους στην καθημερινότητα αλλά και προκαλώντας πολλές φορές τις αρχές με τις κινήσεις τους. Εκδηλώνεται μια φαινομενική ανοχή από πλευράς των δωσιλογικών αρχών, γιατί υπήρχε ο πόλεμος.

Από την πλευρά του ΕΑΜ και του ΚΚΕ, υπήρξε υποστήριξη προς τους Σλαβομακεδόνες. Έγιναν προσπάθειες για την ίδρυση μακεδονικών σχολείων, οι οποίες συνάντησαν αρκετές δυσκολίες. Τελικά όμως, κατάφεραν να δημιουργήσουν ένα σχολικό εγχειρίδιο και να λειτουργήσουν τα σχολεία σε κάποιες περιοχές το 1945. Ωστόσο, αυτό κράτησε για ένα μικρό χρονικό διάστημα, καθώς δεν ήταν δυνατό να συνεχιστεί και γιατί ο πραγματικός στόχος της βοήθειας που προσέφεραν οι αρωγοί,

ήταν η προπαγάνδα και όχι το αληθινό ενδιαφέρον για την διατήρηση της μακεδονικής γλώσσας. (Κωστόπουλος Τ. , 2000)

Μετά την απελευθέρωση, ήρθε το πλήρωμα του χρόνου για την εκδήλωση του συσσωρευμένου θυμού απέναντι στους Σλαβομακεδόνες. Πριν την έναρξη του εμφυλίου, πλήθος οικογενειών , εγκαταλείπουν τη χώρα για τη Γιουγκοσλαβία και την περίοδο του πολέμου, οι Σλαβομακεδόνες αποτελούν βασικό στόχο του κυβερνητικού στρατού. Την περίοδο εκείνη, οι ξυλοδαρμοί, οι σφαγές και οι εκτοπισμοί, ήταν καθημερινό φαινόμενο. Πολλοί Σλαβομακεδόνες εντάχθηκαν στις ομάδες των ανταρτών, ώστε να μπορέσουν να επιβιώσουν και να υποστηρίξουν την καταγωγή τους. Από την πλευρά του δημοκρατικού στρατού, από τη μια υπήρξε έντονο το ενδιαφέρον για την μητρική γλώσσα των Σλαβομακεδόνων, κι αυτό έγινε φανερό, μέσα από τη διδασκαλία της μακεδονικής γλώσσας και τη γενικότερη υποστήριξη. Από την άλλη πλευρά όμως, δεν έλειπαν και οι εσωτερικές συγκρούσεις ανάμεσα σε αντάρτες με ελληνική καταγωγή και σε Σλαβομακεδόνες. Κατά την εθνοκάθαρση του στρατού στις μάχες, πλήθος Σλαβομακεδόνων τράπηκε σε φυγή προς τη Γιουγκοσλαβία, αφαιρώντας του την ιθαγένεια και ένα μεγάλο ποσοστό ανήκε στα θύματα του πολέμου. Πολλά Σλαβομακεδόνικα χωριά καταστράφηκαν ολοσχερώς. (Κωστόπουλος Τ. , 2000)

Τα επόμενα χρόνια, το σχέδιο της αφομοίωσης συνεχίζεται, με τις αρχές να αποφασίζουν να μεταφέρουν οικογένειες από την Ήπειρο και την « Παλαιά Ελλάδα», στις περιοχές που υπάρχουν Μακεδόνες, ώστε να συμβάλλουν στην απόκτηση της ελληνικής συνείδησης. Το βασικότερο επιχείρημα για να συνεχιστεί η σιωπή των Σλαβομακεδόνων και τα επόμενα χρόνια , ήταν οι μνήμες από τα γεγονότα του Εμφυλίου, που σε συνδυασμό με τα σκληρά μέτρα του εξελληνισμού , διατηρούσαν το τοπίο συμβατό με τις επιθυμίες της κυβέρνησης. Οι αποφάσεις σχετικά με το «ανύπαρκτο» ζήτημα, λαμβάνονταν κεκλεισμένων των θυρών, καθώς μετά τον Εμφύλιο και τις μεταναστεύσεις στη Γιουγκοσλαβία, το ποσοστό των Σλαβομακεδόνων που απέμειναν ήταν ασήμαντο, κατά τα λεγόμενα των αρχών. Ένα σημαντικό γεγονός της δεκαετίας του 50, ήταν οι τελετές ορκωμοσίας των Σλαβομακεδόνων που έγιναν σε κάποια χωριά. Με αυτό τον τρόπο και οι «λίγοι» Σλαβομακεδόνες που απέμειναν, απέκτησαν ελληνική συνείδηση και αποφάσισαν να ορκιστούν ενώπιον των αρχών και του θεού, ότι δεν θα ξανά μιλήσουν τη μητρική τους

γλώσσα. Παρόλα αυτά, η διαδικασία αυτή σταμάτησε, καθώς προσέβαλε το ελληνικό κύρος. (Κουρεμένου Ε. , 2022)

Την εποχή της Χούντας, η αποσιώπηση κάθε γλωσσικής και πολιτισμικής διαφορετικότητας που υπήρχε στην Ελλάδα , ήταν βασικός πυλώνας στο σχέδιο της κυβέρνησης. Η περίοδος αυτή, ήταν η στρατιωτική δικτατορία που επιβλήθηκε στην Ελλάδα, η οποία διήρκησε από το 1967 έως το 1974. Για την εξάλειψη της Σλαβοφωνίας, οι αρχές απέδωσαν ιδιαίτερη βάση στην εκπαίδευση και στην πνευματική εξέλιξη των ανθρώπων, επιστρατεύοντας ένα σχέδιο που είχε αρκετές ομοιότητες με αυτό της Μεταξικής περιόδου. Στον τομέα της εκπαίδευσης, δόθηκε ιδιαίτερη βάση στη δημιουργία νηπιαγωγείων, ώστε να εξαλειφθεί η Σλαβοφωνία από πολύ μικρή ηλικία. Μάλιστα, οι νηπιαγωγοί, θα λάμβαναν επίδομα αξίας 500 δραχμών για την εργασία τους . Σχετικά με την πνευματική ανέλιξη, δημιουργούνται πολιτιστικοί σύλλογοι και κέντρα νέων, πάντα με το πρόσημο της ελληνικότητας , που έχουν σκοπό μια επιπλέον ευεργετική διαδικασία για την αποσιώπηση της μητρικής γλώσσας. Τα κονδύλια για την υλοποίηση αυτών των συλλόγων είναι τεράστια και χρησιμοποιούνται, πέρα από την δημιουργία των κέντρων , για την υλοποίηση εκδηλώσεων πολιτιστικού περιεχομένου κατεξοχήν στην ελληνική γλώσσα. Την εποχή εκείνη, δημιουργούνται και τα πρώτα οικοτροφεία νέων, στα οποία οι μαθητές διέμεναν και σιτίζονταν εκεί. Επιπλέον, για τους νέους που ήθελαν να ασχοληθούν με τη γεωργία, εγκαινιάζονται οι γεωργικές σχολές. Γενικά, στόχος της κυβέρνησης ήταν να εξασφαλίσει ένα μέλλον στους νέους, το οποίο θα απέχει τελείως από αυτό των γονιών τους και της μητρικής τους γλώσσας. Τέλος , όπως ήταν φυσικό, έγινε η αλλαγή των τοπωνυμίων που δεν είχαν αλλάξει με τον Μεταξά και στον θρησκευτικό τομέα, οι εκκλησίες που είχαν τοιχογραφίες με κυριλλικά γράμματα, γκρεμίζονται από ιερείς, ως ένδειξη υποστήριξης της πατρίδας και επειδή τις συνέδεαν με την Βουλγαρική Εξαρχία. (Κωστόπουλος Τ., 2000)

Στη Μεταπολίτευση, εγκαινιάζεται μια νέα περίοδος για τους Σλαβόφωνους, καθώς ξεκινά η σταδιακή χαλάρωση των απαγορεύσεων και της αυστηρότητας ως προς τη δημόσια χρήση της γλώσσας, αλλά και της συμμετοχής τους στον πολιτικό χώρο. Ωστόσο, στην επιφάνεια, επικρατεί η άποψη της μη ύπαρξης Σλαβομακεδονικής μειονότητας στην Ελλάδα και της αφομοίωσης των εναπομεινάντων Μακεδόνων στον εθνικό κορμό. Η κατάσταση αυτή, διατηρείται μέχρι και τη δεκαετία του 80. Τη δεκαετία του 90, με τη ψήφιση του νόμου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αρχίζει μια

νέα εποχή για τους Σλαβομακεδόνες, καθώς δεν υπάρχει καμία ρητή απαγόρευση για τη χρήση της γλώσσας τους, παρά μόνο ο φόβος μετά από τόσα χρόνια σιωπής. (Κωστόπουλος, 2000)

Τα ζητήματα που αναδύθηκαν τις δεκαετίες '90 και '00, τα οποία αναζωπύρωσαν τον στιγματισμό των ανθρώπων με αυτή την καταγωγή, είναι η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας το 1991, καθώς και η Συμφωνία των Πρεσπών το 2018. Πιο συγκεκριμένα, με τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και την αναγνώριση της ΠΓΔΜ (πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας), η Ελλάδα εξέφρασε έντονη ανησυχία, με αποκορύφωμα το εμπάργκο του 1994. Καθώς οι Έλληνες δεν δέχτηκαν αμέσως την κατοχύρωση του ονόματος «Μακεδονία» από τη γειτονική χώρα, επέβαλλαν έναν οικονομικό και εμπορικό αποκλεισμό, έπειτα από διπλωματικές διαμάχες. (Στρίγας Α. , 1999)

Όσον αφορά τη Συμφωνία των Πρεσπών, πρόκειται για ένα διπλωματικό γεγονός, το οποίο είχε στόχο την επίλυση της πολυετούς διαμάχης μεταξύ της Ελλάδας και της ΠΓΔΜ. Αυτό που προέβλεπε η συμφωνία αυτή, είναι καταρχήν η κατοχύρωση του ονόματος «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας» και η αναγνώριση της γλώσσας ως «μακεδονική». Με τα γεγονότα αυτά να λαμβάνουν χώρα, πολλοί Έλληνες με τον φόβο ότι παραβιάζεται η εθνική τους συνείδηση, βγήκαν στους δρόμους και εναντιώθηκαν μαζικά σε πορείες. Την περίοδο εκείνη, τα μακεδονικά πανηγύρια αποτελούσαν γεγονός που πυροδοτούσε αντιδράσεις και η διακοπή τους από τον εθνικόφρονα πληθυσμό ήταν ένα συχνό φαινόμενο. (Ευανθής Χ., Συρίγος Α. , 2019)

Για την αναγωγή ενός ζητήματος σε εθνικό, είναι απαραίτητη η παγίωση μιας άποψης ως μιας και μοναδικής αλήθειας. Έπειτα, έρχεται η διάδοση της μέσα από διάφορους φορείς όπως είναι τα ΜΜΕ ή η εκκλησία και το τρίτο στάδιο είναι η λογοκρισία. Από τη στιγμή που παγιώνεται και διαδίδεται μια άποψη ως μια και μοναδική αλήθεια, δεν μπορεί κανείς να φέρει αντίρρηση σε αυτή. Όταν κάποιος διατυπώνει μια διαφορετική άποψη, τότε λογοκρίνεται. (Χριστόπουλος Δ. & Πετσίνη Π., 2017)

Ενώ στη φιλελεύθερη φιλοσοφία, η ελευθερία της γνώμης αποτελεί θεμελιώδες χαρακτηριστικό, το τέταρτο και τελευταίο στάδιο της διαδικασίας είναι το γεγονός ότι τα εθνικά ζητήματα, χάνουν τον πολιτικό τους χαρακτήρα, ώστε να μην έχει το

δικαίωμα κανείς να φέρει αντίλογο σε αυτά, παρά μόνο όποιος απαρνηθεί την εθνική του ταυτότητα. Στην περίπτωση αυτή υπόκειται σε βλασφημία. (Χριστόπουλος Δ. & Πετσίνη Π.,2017)

Η επιστήμη της λαογραφίας ιδρύθηκε στο πλαίσιο της εθνικής ομοιογένειας ως προς τη συγκρότηση του Ελληνικού κράτους.(Νιτσιάκος,2022) Σχετικά με το Μακεδονικό τραγούδι, μέσα από την εκούσια αποσιώπηση της Μακεδονικής παράδοσης από τους Λαογράφους της Μεταπολιτευτικής περιόδου, καθώς επίσης και το φαινόμενο της μετάφρασης στα Ελληνικά των ονομασιών των τραγουδιών ή και των στίχων, δημιουργήθηκε το σημερινό μοτίβο εκμάθησης των χορών μέσω των Πολιτιστικών Συλλόγων.(Κωστόπουλος,2000) Οι πολιτιστικοί φορείς της κοινωνίας, οι οποίοι συμβάλλουν στην αναμετάδοση της πολιτισμικής γνώσης, έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο ως προς τη διαμόρφωση της συλλογικής αλλά και της ατομικής αντίληψης στις τοπικές κοινωνίες. Πιο συγκεκριμένα, οι τοπικές πρακτικές, πραγματοποιούνται σύμφωνα με τα εθνικά πρότυπα και μετασχηματίζονται στη βάση της ιστορικής συνέχειας και της ομοιογένειας. (Ρόμπου-Λεβίδη Μ., 2016)

Στην περιοχή της Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας, οι πρώτοι λαογράφοι συνέβαλλαν στον επαναπροσδιορισμό της λαϊκής παράδοσης με τη μετάφραση κυρίως των ονομασιών, καθώς και την καθολική αποσιώπηση των στίχων τους, σε αντίθεση με τις περιοχές της Ανατολικής Μακεδονίας, όπου οι στίχοι των τραγουδιών μεταφράστηκαν στα Ελληνικά. (Ρόμπου- Λεβίδη Μ. , 2016) Ένα σχετικό παράδειγμα τραγουδιού, αποτελεί και ο γνωστός μακεδονικός χορός “πουστσένο”, ο οποίος μεταφράστηκε σε “λεβέντικος” ή “λητός”. Η συγκεκριμένη μακεδονική λέξη, προέρχεται από το ρήμα “πούστσαμ” , που σημαίνει αφήνω ελεύθερο και χορεύεται κυρίως από τους νέους, καθώς ο βηματισμός είναι αρκετά γρήγορος. Όταν χορεύεται από τους γηραιότερους, ο χορός αυτός ονομάζεται “στάρτσκο πουστσένο” και σημαίνει “γερόντικος”. Ο βηματισμός σε αυτή την περίπτωση είναι ο ίδιος, απλά πιο αργός. Για τον συγκεκριμένο βηματισμό, υπάρχουν πολλά ενδεχόμενα μακεδονικά τραγούδια που μπορούν να τον συνοδέψουν, ωστόσο σε ένα καθεστώς απαγόρευσης, θα υπάρχει μόνο η μελωδία και ο τίτλος θα είναι στα ελληνικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 «Επιτελώντας τη σιωπή»

Ένα συνηθισμένο ερώτημα που κάνουν οι Μακεδόνες μεταξύ τους, είναι αν θα υπάρχει τραγούδι στο πανηγύρι.(Άψης Χ.,2023) Σε περίπτωση που απουσιάζει ο στίχος, αυτόματα το γλέντι χαρακτηρίζεται ως αποτυχημένο και οι περισσότεροι επιλέγουν να μην παρευρεθούν σε αυτό. Με αυτό τον τρόπο, γίνεται φανερό ότι οι ίδιοι δεν δέχονται να υπηρετήσουν μια παράδοση που έχουν σχεδιάσει για αυτούς, οπότε προτιμούν να αποστασιοποιηθούν.

Ήταν Αύγουστος του 2017, όταν κάλεσαν τον Σύλλογο του χωριού μου να χορέψει στο πανηγύρι που διοργάνωνε ο Πολιτιστικός Σύλλογος του Αετού Φλώρινας. Η εκδήλωση ξεκίνησε γύρω στις εννιά, με τους μουσικούς να παίζουν κάποια εισαγωγικά ορχηστρικά κομμάτια. Στη συνέχεια, έγινε η παρουσίαση του προγράμματος της βραδιάς και το καλωσόρισμα από τον πρόεδρο του Συλλόγου. Έπειτα, ακολούθησαν οι παραστάσεις των χορευτικών συγκροτημάτων, οι οποίες έγιναν από Συλλόγους κυρίως από τη Μακεδονία. Τα τραγούδια που συνόδευαν το χορευτικό πρόγραμμα ήταν μελωδίες που απουσίαζε ο στίχος. Ο δικός μας Σύλλογος, χόρεψε τελευταίος, οπότε ο τελευταίος χορός ήταν και ένα κάλεσμα προς τον κόσμο που είχε έρθει στο πανηγύρι, για να χορέψει. Ενώ ο χορός ξεκίνησε χωρίς στίχους, κάποια στιγμή, ένας πολιτικός της περιοχής- ο οποίος καθόταν στο τραπέζι των επισήμων- ζήτησε από την ορχήστρα να τραγουδήσει και μάλιστα διευκρίνισε επιδεικτικά από το μικρόφωνο πως “αυτοί οι χοροί, έχουν και λόγια”. Τότε, ο χορός συνεχίστηκε με την προσθήκη των στίχων και ο εν λόγω πολιτικός, μπήκε πρώτος και έσυρε τον χορό. Το γλέντι συνεχίστηκε κανονικά μέχρι το ξημέρωμα με το μακεδονικό τραγούδι να επιτελείται χωρίς την ύπαρξη περιορισμών.

Τα εθνικώς ύποπτα πανηγύρια της περιόδου της Μεταπολίτευσης, που περιγράφει ο Κωστόπουλος (2000), επιτελούνται και σήμερα στη βάση του προσχήματος. Η διατάραξη κοινής ησυχίας, η διακοπή ρεύματος ή η εκκένωση του χώρου λόγω απειλής για βόμβα, αποτελούν συχνά φαινόμενα στις συναθροίσεις όπου υπάρχουν τραγούδια με στίχους. Όπως μου περιέγραψε ο Ζάχος, ήταν το 2010 όταν βρέθηκε σε ένα Μακεδονικό πανηγύρι όπου έπαιζε κάποιος φίλος του μουσικός. Επειδή δεν είχε με τι

να γυρίσει πίσω στο χωριό του, περίμενε μέχρι το τέλος του πανηγυριού, ώστε να φύγει μαζί με τον φίλο του. Πριν το ξημέρωμα όμως, εμφανίστηκε η αστυνομία και με το πρόσχημα της ώρας κοινής ησυχίας, μετέφερε στο τμήμα τους μουσικούς και μαζί τους και τον Ζάχο που βρισκόταν εκεί. Ένας αστυνομικός, είπε χαμηλόφωνα στον Ζάχο, ότι είναι μικρός και δεν γνωρίζει, οπότε να μην ασχολείται με αυτά γιατί θα έχει μπλεξίματα. Το σκηνικό αυτό, θα λέγαμε ότι θυμίζει πολύ τις αστυνομικές διώξεις της δεκαετίας του 60, οι οποίες γίνονταν λόγω του γεγονότος ότι οι παρευρισκόμενοι τραγουδούσαν “Βουλγάρικα άσματα”. (Κωστόπουλος, 2000) Στην περίπτωση αυτή όμως, ο λόγος ήταν προφανής, ενώ σήμερα υπαγορεύεται χαμηλόφωνα, πίσω από διάφορες δικαιολογίες.

Βέβαια, ακόμη και στις περιπτώσεις που δεν γίνεται παρέμβαση της αστυνομίας, η έμμεση απαγόρευση μπορεί να συμβεί είτε μέσω της δυσaráσκειας του εθνικόφρονος πληθυσμού για το τραγούδι με στίχους, είτε μέσα από τους τοπικούς φορείς. Για παράδειγμα, σε πολλά χωριά της Μακεδονίας, μαζί με αυτά και το δικό μου, τα τραγούδια με στίχους, συνήθως ξεκινούν μετά τις 12, όταν θα έχουν φύγει οι επίσημοι τοπικοί φορείς και “το πεδίο θα είναι ελεύθερο”. Σχετικά με αυτό, υπάρχει ένας ισχυρισμός ενός από τους συνομιλητές μου, ότι ο λόγος που συμβαίνει αυτό, δεν είναι η απαγόρευση, αλλά γίνεται για την επίτευξη της ισορροπίας μεταξύ των μειονοτήτων και των παραδόσεων τους. Αναφέρει επίσης, πως οι άνθρωποι που επιλέγουν να τραγουδούν “φανατικά”, αποτελούν μια μειοψηφία που το κάνει στο βωμό του κέρδους και της προπαγάνδας. Το επιχείρημα αυτό, μοιάζει με την άποψη του Εδεσσαίου εκπαιδευτικού Γεωργίου Γεωργιάδη την περίοδο της Μεταπολίτευσης, που αναφέρει ότι είναι σημαντικό να ακούγονται τα συγκεκριμένα τραγούδια, καθώς εκφράζονται τα συναισθήματα των ανθρώπων με αυτό τον τρόπο, ωστόσο είναι απαραίτητο να γίνει η μετάφραση τους στα Ελληνικά γιατί τα ίδια τραγούδια ακούγονται και στα Σκόπια και έτσι δημιουργείται προπαγάνδα. (Κωστόπουλος, 2000) Με αυτό τον τρόπο, επιβεβαιώνεται η ύπαρξη του φόβου, σε μια υποθετικά ελεύθερη εποχή.

Φέτος τον Ιανουάριο, βρεθήκαμε σε μια εκδήλωση για την κοπή της βασιλόπιτας του Πολιτιστικού Συλλόγου Μελισσότοπου Καστοριάς. Η εκδήλωση έλαβε χώρα στο κοινοτικό κατάστημα του Συλλόγου και ξεκίνησε γύρω στις 9 το βράδυ. Όταν φτάσαμε, αντικρίσαμε έναν αρκετά στενό χώρο, γεμάτο από πλαστικές άσπρες καρέκλες και ενωμένα πλαστικά τραπέζια. Οι άνθρωποι εξαιτίας της έλλειψης χώρου, κάθονταν σε πολύ κοντινή απόσταση ώστε να χωράνε και έδειχναν να διασκεδάζουν παρά την άβολη

κατάσταση. Αυτοί, ήταν κυρίως παρέες νέων ή οικογένειες από το χωριό, καθώς και επισκέπτες από άλλα χωριά της ευρύτερης περιοχής. Επειδή εμείς δεν είχαμε κάνει κράτηση, βρεθήκαμε σε ένα τραπέζι κάποιων γνωστών μας, μεταφέροντας καρέκλες από την αποθήκη του Συλλόγου, γιατί οι υπάρχουσες ήταν κατελημμένες. Την ώρα που πήγαμε, η διαδικασία για την κοπή πίτας είχε ολοκληρωθεί και η ορχήστρα έπαιζε κάποια εισαγωγικά τραγούδια πριν την έναρξη του γλεντιού. Έπειτα, ο πρόεδρος του συλλόγου, συνοδευόμενος από τα υπόλοιπα μέλη και τους συγχωριανούς του, ξεκίνησε να χορεύει τον πρώτο χορό, ο οποίος ήταν χωρίς στίχους. Ο Μελισσότοπος, είναι από τα χωριά, στα οποία το μακεδονικό τραγούδι δεν επανήλθε, παρά μόνο σε κάποιες πιο ιδιωτικές συγκεντρώσεις των τελευταίων χρόνων. Οι στίχοι απουσίαζαν από τα τραγούδια, τουλάχιστον μέχρι τα μεσάνυχτα, ώσπου ένας από τους γηραιότερους του χωριού, αποφάσισε να χορέψει έναν χορό με τραγούδι. Στο τραπέζι που καθόταν, βρίσκονταν κυρίως νέοι, οι οποίοι τον συνόδεψαν στον χορό του και μαζί με αυτούς, πλήθος κόσμου υποστηρικτικά πιάστηκαν να χορέψουν. Ο δεύτερος του χορού, που ήταν ο εγγονός του παππού, βγήκε από τον κύκλο και χόρευε μόνος του δίπλα από τον πρωτοχορευτή, ενώ τον χειροκροτούσε. Μερικοί από τους συμμετέχοντες -κυρίως νέοι- κατέγραψαν σε βίντεο τη στιγμή αυτή, ως μια αξιοπερίεργη και αισιόδοξη εικόνα. Σε μια συζήτηση που έκανα με κάποιους από αυτούς, ο λόγος που τράβηξαν το βίντεο, ήταν καταρχήν για να το δημοσιεύσουν στο διαδίκτυο. Ωστόσο, ο βαθύτερος σκοπός τους, ήταν το να δείξουν ότι ακόμη και σε χωριά που δεν επιτελούνται τα συγκεκριμένα τραγούδια για πολλά χρόνια, συμβαίνουν γεγονότα που αντιστρέφουν αυτή την κατάσταση. Όταν ο χορός τελείωσε, όλοι όσοι βρίσκονταν στον χώρο τον χειροκρότησαν δυνατά και έπειτα ο παππούς με ταπεινότητα επέστρεψε στο τραπέζι του. Τότε, το γλέντι συνεχίστηκε με πολύ κέφι, ωστόσο τα τραγούδια επιτελούνταν με την απουσία των στίχων για αρκετή ώρα. Ήταν σχεδόν 4 τα μεσάνυχτα, όταν κάποιοι από τους νέους της περιοχής, παρήγγειλαν από την ορχήστρα έναν συρτό με την προσθήκη στίχων. Λίγο πριν ξημερώσει και πριν τελειώσει το γλέντι, με συμμετέχοντες γύρω στα 15 άτομα, στα αυτιά μας ήχησαν μακεδονικά τραγούδια με στίχους και τόσο ο τραγουδιστής, όσο και όσοι χόρευαν τραγουδούσαν δυνατά και είχαν τα χέρια τους ψηλά ως ένδειξη ικανοποίησης και αναπλήρωσης του κενού, για τη «βουβή» νύχτα που πέρασε.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά μια εκ των συνομιλητών μου, « ήταν 9 Ιουνίου του 2024, όταν βρεθήκαμε στο χωριό Λίτσιστα άλλοτε, Πολυκάρπη πλέον, σε ένα μεγάλο

πάρκο δίπλα στη λίμνη. Εκεί, ο αθλητικός Σύλλογος, στο πλαίσιο της απονομής βραβείων στα παιδιά των ακαδημιών ποδοσφαίρου, διοργάνωσε παραδοσιακό γλέντι με τα «Χάλκινα Ηχοχρώματα». Η βραδιά ξεκίνησε με την απονομή των βραβείων και έπειτα ξεκίνησε το γλέντι. Οι μελωδίες που υπήρχαν ήταν κυρίως τραγούδια από τη Μακεδονία, τη Θράκη και την Ήπειρο. Τα μακεδονικά τραγούδια δεν συνοδεύονταν από στίχους μέχρι κάποια ώρα. Γύρω στη μια η ώρα, αφού η ορχήστρα πήρε εντολή από το συμβούλιο που διοργάνωνε την εκδήλωση, ξεκίνησε να τραγουδά. Ο τραγουδιστής έπιασε το μικρόφωνο και ακούστηκαν τραγούδια όπως η Σόφκα, το Ντομάκι και το Σούμιτε Μπούκιτε. Ο κόσμος- που στην πλειοψηφία του ήταν νεολαία- χόρευε και τραγουδούσε υπό τους ήχους των χάλκινων μέχρι τη στιγμή που κάποιοι αποφάσισαν να το διακόψουν. Τρεις νεαροί από το χωριό, ανεβασμένοι σε δύο μηχανές enduro, εισέβαλλαν στην πίστα την ώρα που η ορχήστρα έπαιζε το τραγούδι «Ζάιντι Ζάιντι», το οποίο σηματοδοτεί τη λήξη του γλεντιού. Αφού είχαν απειλήσει τον Σύλλογο ότι αν δεν σταματήσει το τραγούδι στα Βουλγάρικα- όπως αποκαλούν τα μακεδονικά τραγούδια- θα γίνει φασαρία, ανέβηκαν στην πίστα με τις μηχανές τους, καίγοντας τα λάστιχα και γεμίζοντας σκόνη τον χώρο. Οι μουσικοί σταμάτησαν να παίζουν και το γλέντι έληξε άδοξα με τους νεαρούς να ξεστομίζουν ύβρεις και ακραία φασιστικά σχόλια, χαρακτηρίζοντας τους παρευρισκόμενους «Βούλγαρους κομιτατζήδες». Τότε, δεν άργησε να δημιουργηθεί καβγάς και οι τύποι αφού πέταξαν μερικές καρέκλες και μοίρασαν μπουινές σε όσους προσπάθησαν να τους απομακρύνουν, αποφάσισαν να αποχωρήσουν από το σκηνικό που δημιούργησαν ως γνήσιοι υπερασπιστές της πατρίδας.»

Έχει ενδιαφέρον, το γεγονός ότι η πολιτισμική έκφραση μέσω του Μακεδονικού τραγουδιού, παρουσιάζει ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις τόσο τοπικά όσο και χρονικά. Πιο συγκεκριμένα, ακόμη και σε περιοχές που ανήκουν στον ίδιο νομό, μπορούμε να διακρίνουμε μια διαφορετική αντιμετώπιση και στάση απέναντι στο τραγούδι. Στο Νομό της Φλώρινας για παράδειγμα, ενώ στα περισσότερα χωριά τα τραγούδια επιτελούνται με στίχους, η περιοχή των Πρεσπών απέχει από αυτόν τον τρόπο έκφρασης. Το ίδιο ισχύει και για τους υπόλοιπους Νομούς. Σχετικά με τον χρόνο, ενώ σε κάποιες περιοχές, παρατηρείται η άνθιση του Μακεδονικού τραγουδιού στις αρχές της εμφάνισης του, στα τέλη της δεκ. 80 , σήμερα οι ίδιες περιοχές επιλέγουν την επιτέλεση τραγουδιών χωρίς στίχους. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί το χωριό Γρίβα στο Κιλκίς. (Άψης Χ., 2024)

Τι συμβαίνει όμως στα Μακεδονικά χωριά που δεν έχει επανέλθει καθόλου το τραγούδι και με ποιο τρόπο επιτελείται η σιωπή;

Στα χωριά αυτά, η Σλαβομακεδονική παράδοση, εκφράζεται κυρίως με τη μελωδία των μακεδονικών τραγουδιών. Είτε πρόκειται για χωριά, στα οποία έχουν εγκατασταθεί προσφυγικοί πληθυσμοί, είτε πρόκειται για αμιγώς Μακεδονικά, οι συναθροίσεις και τα πανηγύρια, πλαισιώνονται κυρίως από προσφυγικά τραγούδια. Αυτό συμβαίνει, κυρίως εξαιτίας του γεγονότος ότι οι προσφυγικοί πληθυσμοί εκφράζονται με μεγαλύτερη ελευθερία και υπάρχει μια ένδειξη αναγνώρισης από το ευρύ κοινό. Παρόλα αυτά, αυτό μπορεί να συμβαίνει λόγω του αισθήματος κατωτερότητας που νιώθουν οι άνθρωποι με Μακεδονική καταγωγή, οπότε το προβάλουν μέσω της άρνησης της ταυτότητας τους. Όπως αναφέρει ένας απ' τους συνομιλητές μου: « Όχι ότι εγώ είμαι λιγότερο Έλληνας , απλώς εγώ θα πρέπει να σου αμυνθώ όταν εσύ θα μου επιτεθείς ότι εγώ είμαι λιγότερο Έλληνας».

Η αυτολογοκρισία συμβαίνει, όταν τα άτομα που έχουν λογοκριθεί και έχουν εσωτερικεύσει τον φόβο της λογοκρισίας, αυτολογοκρίνονται.(Χριστόπουλος Δ.& Πετσίνη Π.,2017) Στην περίπτωση των Σλαβομακεδόνων, λαμβάνοντας υπόψη την πολυετή σιωπή τόσο στον προφορικό λόγο, όσο και στο πεδίο της επιτέλεσης, καθώς και της λογοκρισίας που έχει δεχθεί η μειονότητα αυτή, η αυτολογοκρισία, αποτελεί ένα γεγονός απόλυτα φυσικό. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις Σλαβομακεδόνων που απαρνιούνται την ταυτότητα τους, στον βωμό της αποδοχής και του φόβου να μη τους λογοκρίνουν επειδή έχουν αυτή την καταγωγή.

Όσον αφορά την επιτέλεση της σιωπής, αυτή πραγματοποιείται ή και αναπληρώνεται με τη βοήθεια των μουσικών οργάνων. Το μακεδονικό τραγούδι, εκτός από την ανθρώπινη φωνή , συνοδεύεται και από μουσικά όργανα. Ο πιο συνηθισμένος συνδυασμός οργάνων σε μια μακεδονική ορχήστρα είναι: δύο τρομπέτες, ένα κλαρίνο, ένα αρμόνιο και κρουστά. Στο παρελθόν, πριν την εποχή της ρητής απαγόρευσης της Σλαβοφωνίας, τα όργανα που συνόδευαν τα τραγούδια ήταν οι ζουρνάδες ή αυτά επιτελούνταν χωρίς τη συνοδεία οργάνων, μόνο με την ανθρώπινη φωνή. Όπως αναφέρει και κάποιος εκ των συνομιλητών μου, ο λόγος της αντικατάστασης των μουσικών οργάνων, ήταν η αναπλήρωση στην απουσία της ανθρώπινης φωνής εξαιτίας της απαγόρευσης. Μέσα από την ένταξη των χάλκινων οργάνων, η μακεδονική παράδοση κατάφερε να διατηρηθεί ζωντανή. Πιο συγκεκριμένα, μέσω αυτού, οι

άνθρωποι είχαν τη δυνατότητα να συνεχίσουν να χορεύουν τα τραγούδια της παράδοσης τους- ακόμη και κατά την απουσία των στίχων. Επιπλέον, έπειτα από μια πολυετή σιωπή, το γεγονός αυτό συνέβαλλε στη διάσωση των στίχων χάριν της μνήμης της μελωδίας.

Όσον αφορά τη σχέση των τραγουδιών με την χορευτική πρακτική, αυτή θα λέγαμε πως είναι αλληλένδετη. Τα περισσότερα μακεδονικά τραγούδια, συνοδεύονται από τον χορό. Οι μακεδονικοί χοροί που υπάρχουν, συνήθως μπορούν να χορευτούν με διάφορα τραγούδια. Για παράδειγμα ο βηματισμός του συρτού, που αποτελεί βασικό χορό στα μακεδονικά γλέντια, έχει μια ποικιλία τραγουδιών που το συνοδεύουν. Παρόλα αυτά, υπάρχουν και πολλά «επιτραπέζια» τραγούδια, τα οποία συνοδεύουν τα έθιμα ή και τις στιγμές ψυχαγωγίας των ανθρώπων και επιτελούνται είτε με τη συνοδεία οργάνων είτε κατεξοχήν με την ανθρώπινη φωνή. Σχετικά με το μέτρο των τραγουδιών, αυτό παραμένει ίδιο ακόμα και κατά την απουσία των στίχων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 «Επινοώντας την κοινή Μακεδονική παράδοση»

Όσον αφορά τη σημερινή Μακεδονική παράδοση, καθώς και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες επιτελείται το τραγούδι με στίχους, θα λέγαμε πως υπάρχει μια μεγάλη διαφοροποίηση σε σχέση με το παρελθόν, τόσο στο κομμάτι των εθίμων, όσο και στην ίδια τη γλώσσα που τραγουδιούνται τα τραγούδια. Μέσα σε ένα περιβάλλον διαρκούς στιγματισμού και καταστολής εξαιτίας της δυσαρέσκειας του εθνικόφρονος πληθυσμού, το κυρίαρχο πρόβλημα είναι η οικειοποίηση γλωσσοπολιτισμικών στοιχείων από τις γειτονικές χώρες. Καθώς η διασκέδαση και η επιτέλεση τραγουδιών σε μια γλώσσα αποτελεί δίαυλο για τη μετάδοση της, η επιθυμία να μην γίνει η μετάδοση της συγκεκριμένης γλώσσας στις νεότερες γενιές, εκφράζεται και μέσα από την καταστολή της στο πεδίο της επιτέλεσης. (Κωστόπουλος, 2000) Ένα πρόσφατο παράδειγμα αυτής της δυσαρέσκειας, αποτελεί και το Κέντρο Μακεδονικής Γλώσσας, το οποίο συνάντησε αρκετά προβλήματα στην ίδρυση του, παρά την ύπαρξη ενός νόμιμου πλαισίου. Με αυτό τον τρόπο, εξηγούνται τα «βουβά χωριά», η διακοπή εξαιτίας του προσχήματος ή και το τραγούδι μετά τα μεσάνυχτα. Ωστόσο, παρά την ύπαρξη αυτών των κατασταλτικών παραγόντων, παρατηρείται μια τάση των νεότερων

ανθρώπων προς τη διάσωση και τη ψυχαγωγία στη γλώσσα των παππούδων τους. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά και κάποιος εκ των συνομιλητών μου, « οι νέοι θεωρώ ότι έχουν ξεπεράσει πολύ τον φόβο. Στους γονείς μας μπόρεσαν , όλα αυτά που περάσαν οι παππούδες μας κι οι γιαγιάδες μας, να το μεταδώσουν. Οι γονείς μας επειδή δεν το έζησαν, δεν είναι εύκολο να το μεταδώσουν στα παιδιά τους. Το ζήσαν σαν άκουσμα, οπότε θεωρώ ότι φθίνει τουλάχιστον το αίσθημα του φόβου» Παρά την μη ύπαρξη του φόβου όμως, παρατηρείται ότι πολλά έθιμα του παρελθόντος χάνονται και το πανηγύρι αποτελεί πλέον τον πυρήνα της σημερινής Μακεδονικής παράδοσης. Τη σημερινή εποχή, θα λέγαμε πως έχει επέλθει η μετάβαση από την εποχή που το Σλαβομακεδονικό τραγούδι υπήρχε στην καθημερινότητα των ανθρώπων και τους συνόδευε σε όλες τις φάσεις της ζωής τους (γάμους, κηδείες, βαφτίσεις κτλ.) , σε μια εποχή που πολλά έθιμα έχουν χαθεί και η Μακεδονική γλώσσα που επιτελούνται τα τραγούδια είναι η ίδια σε όλες τις περιοχές της Μακεδονίας. Πιο συγκεκριμένα, μέσω των μουσικών της περιοχής, οι οποίοι έχουν δημιουργήσει ένα κοινό ρεπερτόριο για όλες τις περιοχές της Μακεδονίας , σήμερα μιλάμε για την υιοθέτηση μιας κοινής Μακεδονικής παράδοσης, που συνεπάγεται της κοινής Μακεδονικής γλώσσας. (Άψης Χ., 2024) Αυτή η κατάσταση, έρχεται σε αντίθεση με το παρελθόν, καθώς τότε κάθε περιοχή είχε τη δική της διάλεκτο, που εκτός από την ομιλιακή συνθήκη, υπήρχε και στο πεδίο της επιτέλεσης των τραγουδιών.

Σχετικά με την κοινή Μακεδονική παράδοση, θα λέγαμε ότι πρόκειται για μια συνθήκη που προκύπτει μέσω της προσπάθειας να ακουστεί μια γλώσσα, έπειτα από μια πολυετή απαγόρευση που υπέστη στο παρελθόν. Αναλυτικότερα, στον βωμό του να ακουστεί η γλώσσα και να επανέλθει στο προσκήνιο της ψυχαγωγίας, οι Μακεδόνες παραβλέπουν το γεγονός ότι πρόκειται για μια νέα κοινή γλώσσα, που ίσως να μην αντιστοιχεί στις διαλέκτους του παρελθόντος και εστιάζουν απλά στο άκουσμα της, ως μια επαναστατική πράξη. Ακόμα και τα ίδια τα τραγούδια που επιτελούνται στο σημερινό Μακεδονικό πανηγύρι παρουσιάζουν διαφορές. Οι σύγχρονες Μακεδονικές ορχήστρες, εκτός από τα κλασικά παραδοσιακά τραγούδια , εντάσσουν στο ρεπερτόριο τους και κάποια, τα οποία προέρχονται από τις γειτονικές χώρες και είναι νεοεμφανιζόμενα και επιτυχημένα, με σκοπό να προσεγγίσουν περισσότερο κόσμο στις εμφανίσεις τους και να “κάνουν μεγαλύτερο κέφι”. Μέσα σε ένα περιβάλλον ωστόσο, αμφισβήτησης της «αυτοχθονίας» και διαρκούς λογοκρισίας της Σλαβομακεδονικής μειονότητας, η εστίαση στο να ακουστεί μια γλώσσα κι ας μην αντικατοπτρίζει πλήρως

το παρελθόν, καθώς και η ύπαρξη τραγουδιών επαναστατικού χαρακτήρα, λειτουργούν σαν μια μορφή άμυνας. Το γνωστό Σλαβομακεδονικό τραγούδι, στο οποίο αναφέρεται χαρακτηριστικά η φράση: «Να φύγετε Έλληνες», θα λέγαμε ότι είναι αποτέλεσμα της αμφισβήτησης της ταυτότητας των Μακεδόνων. Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρει και ο Νιτσιάκος (2022), αυτός του οποίου αμφισβητείται η ταυτότητα, μπορεί να οδηγηθεί μέχρι και στην περιχαράκωση και την εχθρότητα προς το ίδιο το κράτος. Με απλά λόγια, από τη στιγμή που δεν υπάρχει η αποδοχή από τον Ελληνικό λαό, οι Σλαβομακεδόνες έχοντας την αντίληψη της «αυτοχθονίας» τους, ζητάνε να φύγουν οι Έλληνες από τον τόπο τους.

Ένα παράδειγμα λογοκρισίας στο πεδίο της επιτέλεσης, αποτελεί και η περίπτωση του Μακεδόνα μουσικού, Κώστα Θεοδώρου. Με καταγωγή από κάποιο χωριό της Μακεδονίας, ο καλλιτέχνης είχε στο μυαλό του να δημοσιεύσει έναν δίσκο με το όνομα του χωριού του «Rousilno». Χωρίς να έχει διαδώσει τη σκέψη του αυτή, ανακαλύπτει μέσα από κάποια σχόλια ακροδεξιών στο διαδίκτυο πως είχε γίνει γνωστό και κατ' επέκταση πως παρακολουθούν με κάποιον τρόπο το κινητό του. Μετά την έκδοση του δίσκου, οι ανακρίσεις με τη βία και οι έλεγχοι από την ασφάλεια ήταν συχνό φαινόμενο, όποτε το να εγκαταλείψει τη χώρα, ήταν η μόνη λύση. Επέλεξε να μεταναστεύσει στη Βαυαρία, όπου εκεί μπορεί ελεύθερα να γράφει τη μουσική του, χωρίς να λογοκρίνεται.

Στον αντίποδα αυτής της κατάστασης και εκτός των ορίων της Μακεδονίας, το μακεδονικό τραγούδι βρίσκει την αποδοχή παρά τα προβλήματα που υπάρχουν. Στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, έχουν δημιουργηθεί μουσικά σχήματα που παρουσιάζουν την αυθεντική Μακεδονική παράδοση και βρίσκουν την ανταπόκριση και την ενθάρρυνση του κοινού.

Πέρα από τον φυσικό χώρο του πανηγυριού, το Μακεδονικό τραγούδι παρουσιάζει άνθιση και στο διαδίκτυο. Τον τελευταίο καιρό, η καταγραφή και παρουσίαση της αυθεντικής Μακεδονικής παράδοσης στον ψηφιακό χώρο, θα λέγαμε πως βρίσκει ανταπόκριση από το κοινό, τόσο από ανθρώπους αυτής της καταγωγής, όσο και από ανθρώπους άλλης καταγωγής. Πρόσφατα δημιουργήθηκε σελίδα στο Instagram με το όνομα “ousamnato”, που στα Σλαβομακεδόνικα σημαίνει λυκαυγές και εκεί δημοσιεύονται video, στα οποία αναδεικνύεται η μουσικοχορευτική παράδοση της Μακεδονίας και γίνεται γνωστή σε ολόκληρη την Ελλάδα, γεγονός που στο παρελθόν

θα φάνταζε άπιαστο όνειρο. Παρόλα αυτά όμως, η λογοκρισία τόσο των καλλιτεχνών όσο και των ανθρώπων που κοινοποιούν στο διαδίκτυο τα Μακεδονικά τραγούδια, είναι ακόμη και σήμερα έντονη. Χαρακτηριστικά σχόλια όπως: «Να πάτε στα Σκόπια, εδώ είναι Ελλάδα» ή «απαγορεύονται τα Βουλγάρικα τραγούδια στην Ελλάδα», καθώς και διάφορα υβριστικά σχόλια προς τους δημιουργούς του περιεχομένου, αποτελούν συχνό φαινόμενο και επιβεβαιώνουν πως το πρόβλημα δεν έχει λυθεί και ο στιγματισμός των Σλαβομακεδόνων παραμένει αναλλοίωτος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η επιτέλεση του Σλαβομακεδονικού τραγουδιού, έχει υποστεί μια πολυετή πορεία απαγορεύσεων, η οποία γίνεται φανερή και στη σημερινή εποχή, εκφράζοντας σε πολλές περιπτώσεις ένα ανελεύθερο και κατασταλτικό περιβάλλον.

Παρά το γεγονός, πως δεν υπάρχει ρητή απαγόρευση πλέον για το ζήτημα αυτό, παρατηρείται μέσω της έρευνας ότι ο εσωτερικευμένος φόβος και η λογοκρισία που υπόκεινται οι άνθρωποι αυτής της καταγωγής ακόμα και σήμερα και ιδίως αυτοί που επιλέγουν να τραγουδούν, αποτελούν κατασταλτικούς παράγοντες που επιβεβαιώνουν μια νέα έκφραση αυτής της πολύχρονης απαγόρευσης. Πλέον, αυτό το είδος απαγόρευσης, εκφράζεται μέσα από τα «βουβά πανηγύρια» που επιτελούνται ακόμη και σήμερα σε κάποια Μακεδονικά χωριά ή όταν τα τραγούδια αποκτούν στίχους μετά τα μεσάνυχτα, σε ένα περιβάλλον χωρίς «επισήμους». Σε άλλες περιπτώσεις πάλι, η απαγόρευση αυτή επιτελείται στη βάση του προσχήματος. Οι διακοπές συναθροίσεων στις οποίες υπάρχει το Μακεδονικό τραγούδι με στίχους, έχουν ως αφορμές: τη διακοπή ρεύματος, την ύπαρξη βόμβας ή την ώρα κοινής ησυχίας. Επιπλέον, σχετικά με τους ανθρώπους που επιλέγουν να τραγουδούν, τα περιστατικά λογοκρισίας είναι

ένα σύνηθες φαινόμενο που εκφράζεται με κάθε ευκαιρία είτε από ανθρώπους κοινής καταγωγής, είτε από Σλαβομακεδόνες που δεν αποδέχονται την ταυτότητα τους. Αυτό συμβαίνει, κυρίως εξαιτίας του φόβου που έχουν οι άνθρωποι αυτοί να μην τους λογοκρίνουν, οπότε επιλέγουν την αυτολογοκρισία ως μια μορφή άμυνας.

Η νέα αυτή απαγόρευση, η οποία πραγματοποιείται στη βάση της δυσaráσκειας για τα γλωσσοπολιτισμικά στοιχεία που ομοιάζουν με αυτά των γειτονικών χωρών, έρχεται σε αντίθεση με τον τρόπο επιτέλεσης της σύγχρονης Μακεδονικής παράδοσης. Η επιτέλεση του Μακεδονικού τραγουδιού σήμερα, έχει ως πυρήνα έκφρασης το πανηγύρι, σε αντίθεση με το παρελθόν που τα τραγούδια επιτελούνταν στην καθημερινότητα και στα έθιμα των ανθρώπων. Μέσω των μουσικών της περιοχής, έχει δημιουργηθεί ένα κοινό ρεπερτόριο για όλες τις περιοχές της Μακεδονίας, στο οποίο υπάρχουν τραγούδια σε μια κοινή Μακεδονική γλώσσα, διαφορετική από τις τοπικές διαλέκτους που ενυπήρχαν στο παρελθόν. Με αυτό τον τρόπο, μιλάμε πλέον για μια κοινή Μακεδονική παράδοση, η οποία πραγματοποιείται στην προσπάθεια να ακουστεί η γλώσσα, χωρίς να γίνεται εστίαση στην αλλαγή που έχει υποστεί.

Τέλος, σχετικά με τη δημοσίευση του μακεδονικού τραγουδιού στο διαδίκτυο, παρατηρείται μια έντονη αντίθεση. Από τη μια πλευρά, τα video που δημοσιεύονται δέχονται πολλά αρνητικά σχόλια και λογοκρίνονται οι καλλιτέχνες, καθώς και οι άνθρωποι που τα δημοσιεύουν και από την άλλη πλευρά, δημιουργούνται σελίδες στα κοινωνικά δίκτυα, οι οποίες προβάλλουν την αυθεντική Μακεδονική παράδοση και δέχονται την επιβράβευση και την ανταπόκριση από το κοινό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Άψης Χ. (2024), "*Pesna ki ima? Will there be singing?*" (Μεταπτυχιακή διατριβή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης)
<https://ojs.lib.uom.gr/index.php/cbgs/article/view/9957/9943?fbclid=IwAR1gJPuWBLI41nZrS9GU0TC6figdJYzUCifQ-Xb07ifhx12pexA1a6aNH3w>
- Γιώργος Βουδικλάρης, (2016), «*Είναι ανυπόφορο να ζεις σαν ξένος κι ανεπιθύμητος στον τόπο σου*», Propaganda, μουσική: συνέντευξη
<https://propaganda.gr/art/kostas-theodorou-dine-doneff-interview/>
- Γκέφου- Μαδιανού Δ. (2011) *Ανθρωπολογική θεωρία και εθνογραφία: Σύγχρονες τάσεις*, Εκδόσεις Πατάκη
- Κουρεμένου Ε. (2022). Συγκρούσεις ταυτοτήτων: Δάσκαλοι Γκραικομάνοι και Σλαβομακεδόνες στην Εαμοκρατούμενη Δυτική Μακεδονία, Εκδόσεις Επίκεντρο
- Κωστόπουλος Τ. (2000). *Η απαγορευμένη γλώσσα: Κρατική καταστολή των Σλάβικων διαλέκτων στην Ελληνική Μακεδονία* , Εκδόσεις Βιβλιόραμα
- Νιτσιάκος Β.(2022). *ΕΘΝΟ-ΟΙΚΟ-ΤΟΠΙΚΑ*, Εκδόσεις Ισνάφι
- Παπαχριστοφόρου Μ. (2022), «*Ο εαυτός ως εργαλείο έρευνας- Εθνογραφία και επίτευξη*», Εκδόσεις Παπαζήση
- Ρόμπου- Λεβίδη Μ. (2016) *Επιτηρούμενες ζωές: Μουσική, χορός και διαμόρφωση της υποκειμενικότητας στη Μακεδονία*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
- Στρίγας Α. (1999) *Ο διαμελισμός των Βαλκανίων: Αλλαγή συνόρων και το αίνιγμα Οτσαλαν* , Εκδόσεις Νέα Θέσις
- Ευανθής Χ., Συρίγος Α. (2019) *Η συμφωνία των Πρεσπών και το Μακεδονικό* , Εκδόσεις Πατάκη

- Χριστόπουλος Δ., Πετσίνη Π.,(2017)*Λεξικό Λογοκρισίας στην Ελλάδα , Καχεκτική δημοκρατία, Μεταπολίτευση* , Εκδόσεις Καστανιώτη
- Hobsbawm E.(1994), « Έθνη και Εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα» , Εκδόσεις ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΑ
- Anderson B. (1997), «ΦΑΝΤΑΣΙΑΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ, ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ», Εκδόσεις Νεφέλη
- Schechner R. (2011), « Θεωρία της Επιτέλεσης» , Εκδόσεις ΤΕΛΕΘΡΙΟ